

ЛЕКЦІЯ № 5

Тема: «Розвиток системи освіти та фізичної культури в Франції»

План

1. Структура системи освіти у Франції та особливості навчання.
2. Розвиток системи фізичної культури у Франції.
3. Особливості шкільного фізичного виховання у школах Франції.

Структура системи освіти у Франції та особливості навчання

У Франції співіснують приватна й державна системи освіти. У приватних навчальних закладах навчається близько 20% усіх учнів Франції. Держава затверджує всі шкільні програми для приватних і державних шкіл, організовує конкурси та іспити. Тільки вона має право на видачу дипломів до рівня бакалавра (baccalaureat). З 1959 року приватна освіта одержує від держави (contrat d'association) і саме держава оплачує працю викладачів і бере участь у витратах на навчання (8 з 9-ти часток шкіл користуються цією допомогою).

Організацію, зміст циклів навчання визначають реформи, проведені вже впродовж 30 років, що забезпечує демократизацію освіти і її адаптацію до нестатків суспільства, яке розвивається.

Основні реформи останніх років:

- розвиток мережі дитячих садків (ecoles maternelles), щоб усі діти з 4–5 років були ними забезпечені;
- скасування перехідного іспиту від початкової школи в коледж, створення адаптаційних класів (classes de soutien) з низьким рівнем успішності;
- організація основної освіти (tronc commun) без спеціалізації і розподілу на групи з початкової школи до коледжу;
- безкоштовність освіти – видача учням необхідних посібників на термін навчання, оплата проїзду до школи;
- введення нових предметів: інформатики, фізики, основ цивільної освіти.

Чи є система освіти Франції ефективною? З погляду французів, вона все ще занадто теоретична, а технічна освіта, яка довгий час залишалася в забутті, погано розвинена. Умови навчання також мають свої недоліки: перевантаженість класів, нестача викладацького складу і матеріалів для навчання, наявність учнів з різним рівнем підготовки в одному класі, занадто швидка зміна програм і методів навчання, деградація іміджу і ролі викладача в суспільстві. Складно порівнювати Францію з Україною, але освітні проблеми в нас багато в чому спільні. У системі освіти Франції також існують проблеми та недоліки. Уряд цієї країни намагається реформувати систему освіти (зі змінним успіхом) і збільшити дотації на її розвиток. Незважаючи на всі наявні труднощі, ця система освіти вважається однією з кращих у Європі.

Структура освітньої системи Франції:

- дошкільна освіта (до 6 років);
- початкова освіта (6–11 років);
- середня освіта (11–18 років), що закінчується іспитом для отримання ступеня бакалавра;
- вища освіта.

Дошкільна освіта у Франції не є обов'язковою. Більшість дітей ще від 2–3 років відвідують так звані «материнські школи» (ecoles maternelles), в яких педагоги й психологи 3–4 роки готують їх до школи. У дитячі садки приймають дітей з 2 років (за наявності вільних місць) і до 6 років. Практично всі діти з 3 до 6 років відвідують дитячий садок.

Дитячі садки часто вважають найбільшим успіхом французької системи освіти. Класи добре оформлені, діти щасливі. Граючись, навчаються багатьох корисних речей і одержують навички спілкування.

Діти в садках поділяються на три вікові групи. У першій, з 2 до 4 років, діти тільки граються, у другій (середній) з 4 до 5 років – навчаються ліпити, малювати, а також усно спілкуватися. Третя група (старша) з 5 до 6 років готується читати, рахувати.

Садки працюють п'ять днів на тиждень по шість годин на день (три зранку і три після обіду). У великих містах садки працюють з раннього ранку до 18–19 години. Заняття з фізичного виховання у дошкільнят (вік 3–6 років) проводить під керівництвом вихователя. На практиці це означає, що якщо вчитель займається спортом, то він і дітей залучає до занять з фізичної культури, а якщо він віддає перевагу «інтелектуальним» справам, то й учні мають низьку фізичну активність.

Можливо, такий стан зумовлений тим, що впродовж тривалого часу у французьких школах актуальною проблемою був низький статус вчителя фізичного виховання.

Освіта безкоштовна, не має релігійного змісту й обов'язкова для дітей від 6 до 16 років. У школу діти йдуть віком 6 років. Прийнята у Франції система шкільної освіти розділена на три блоки: початкова школа (5 років навчання), коледж (4 роки), ліцей (2–3 роки). Обов'язковими є перші два.

Ліцей – завершальна ланка системи середньої освіти й одночасно перехідний етап до вищої освіти.

Ліцеї існують двох типів – загальної та професійної освіти. У ліцеях загальної освіти, які відкривають шлях у вищі навчальні заклади Франції, термін навчання – три роки. Відповідно до обраної спеціалізації ліцеїсти складають випускні іспити. Атестат про середню освіту (*BAC*) має три різновиди: орієнтація на літературу (L), природничі науки (S) або економіку (ES). Другий напрямок має вужчу спеціалізацію: природничі науки й технології сфери послуг (**STT**), природничі науки й промислові технології (**STI**), природничі науки й лабораторні технології (**STL**) та медико-соціальні науки (**SMS**).

Початкова освіта триває п'ять років, від 6 до 11 років (якщо в дитини немає проблем з навчанням) і поділяється на такі курси:

- підготовчий курс (CP);
- початковий курс 1-й рік (CE1);
- початковий курс 2-й рік (CE2);

- середній курс 1-й рік (СМ1);
- середній курс 2-й рік (СМ2).

Перехід з дитячого садка в початкову школу буває важким для дітей, яким необхідно звикати до дисципліни. Навчання триває 27 годин на тиждень (від 9 до 12 год, і від 14 до 17 год), чотири дні на тиждень і в суботу зранку. У середу і неділю діти відпочивають.

Загалом, у початковій школі заборонені домашні завдання, але це практикується всюди.

У школах змішані класи – дівчата і хлопці разом, незважаючи на те, що все ще можна бачити на старих будинках написи "Школа для хлопчиків" чи "Школа для дівчаток". Усі предмети в класі веде один викладач.

Середня освіта у Франції складається з двох блоків: першого циклу навчання (коледж) і другого циклу навчання.

Цикл спостереження – 6-й і 5-й класи. Усі діти ходять у коледж, проходять однакову програму навчання й обов'язково вивчають одну з "живих" мов.

Наприкінці п'ятого класу деяких дітей, у яких є серйозні проблеми з адаптацією в школі чи затримка розумового розвитку, скеровують у спеціальні секції навчання.

Цикл орієнтації – 4-й і 3-й класи. Діти починають вивчати другу "живу" іноземну мову і можуть вибрати додатково латинську, грецьку чи будь-яку іншу.

Наприкінці 3-го класу учні складають іспити, щоб одержати свідоцтво про закінчення коледжу (раніше цей документ називався ВЕРС).

Після 3-го класу орієнтація подальшого навчання не залежить від наявності свідоцтва про закінчення коледжу. Вона є головною метою і головним напрямком у навчанні, тому що далі учні зможуть продовжити своє навчання або за "коротким", або за "довгим" циклом навчання.

Рішення щодо подальшого напрямку (орієнтації) навчання учнів виносить рада класу після консультації з учнями і їх родинами. Батьки

можуть вимагати перегляду рішення, якщо воно здається їм необґрунтованим.

У деяких коледжах створюють спеціальні секції для навчання дітей з різними видами відхилень розвитку і поведінку. Їх навчають викладачі, що пройшли професійну підготовку для роботи з "важкими" дітьми.

Другий "короткий" цикл професійної освіти. Професійні ліцеї (аналог наших ПТУ) готують учнів упродовж 2-х років до професійного диплома.

Сертифікат професійної підготовки (CAP) видається учневі, що опанував обрану професію, ВЕР (сертифікат загальної професійної освіти), що готує до роботи у визначеній області діяльності, наприклад, у готельному господарстві, транспорті тощо.

У системі французької освіти професійна та загальна освіта більше розділені порівняно з іншими країнами, і через це професійна освіта має невисоку цінність в очах суспільства й учнів.

Професійні ліцеї мають поганий імідж у суспільстві, оскільки вважається прямим шляхом до невисокого соціального статусу й низької зарплаті. Це зумовлено тим, що довгі роки на цей цикл навчання спрямували учнів з найнижчим рівнем успішності.

Серед учнів, що одержують ВЕР, майже половина продовжує навчання, щоб скласти іспит на ступінь бакалавра, завдяки наявності "перехідних" класів.

Другий "довгий" цикл навчання – ліцей. Ліцей готує упродовж 3-х років до іспиту на ступінь бакалавра.

Другий клас є "невизначеним" класом, тобто поки що не має визначеної спеціалізації.

Перший клас має багато напрямків – філій навчання, що ведуть до різних видів бакалаврату. Після першого класу учні складають тест з французької мови, оцінка за який враховується під час складання іспиту на ступінь бакалавра.

"Терміналь", чи останній клас ліцею, закінчується складанням іспиту на ступінь бакалавра. "Бак", як його коротко називають французи, не є дипломом, але має величезне значення, тому що дозволяє продовжити навчання в системі вищої освіти.

Вища освіта "короткого" циклу. Вища освіта доступна тільки за наявності ступеня бакалавра. Французька система освіти має різні форми: "короткий" і "довгий" цикл, навчання у вищих школах (Grandes ecoles), університетах.

"Короткий" цикл вищої освіти користується популярністю в суспільстві, тому що дає можливість реально і швидко працевлаштуватися. Звичайно, роботодавець вибирає своїх майбутніх працівників на підставі конкурсу досьє, тому що кандидатів на місце більше, ніж вакансій.

Існують такі види освітніх установ "короткого" циклу:

- відділення вищої технічної освіти в ліцеях, які готують до одержання диплома про вищу технічну освіту;
- університетські технологічні інститути, які існують при університетах і результатом яких є одержання університетського технологічного диплома.

Вища освіта "довгого" циклу. Університети є єдиними установами, що приймають усіх кандидатів без попереднього відбору (хоча негласно і нелегально існує відбір за оцінками на ступінь бакалавра), і саме тому в університетах часто виявляються студенти, що просто не вступили до навчальних закладів.

Більша частина бакалаврів вступають до університетів, але близько 40% залишають навчання упродовж першого року.

У Франції є ймовірність потрапити в університет без наявності ступеня бакалавра шляхом складання спеціального іспиту в університет (ESEU), але це можливо тільки в поодиноких випадках і тільки для досвідчених фахівців, що мають великий стаж практичної роботи.

Практично всі університети є державними, за винятком декількох конфесіональних.

Університетська освіта має три цикли:

1. Перший цикл упродовж 2 років готує до одержання диплома про загальну університетську освіту, але цей диплом не має практичної цінності на ринку праці.
2. Другий цикл готує до ліцензії впродовж одного року.

Недавно була також надана можливість професійної освіти: MST (maitris des sciences et techniques) і магістратура (les magisteres), у якій навчаються три роки.

3. Третій цикл поділяється на дві філії:

- філія, яка дозволяє отримати професійний диплом вищої спеціалізованої освіти (DESS). Навчання триває упродовж 1 року після одержання ступеня maitrise і містить навчання і практику;

- філія, яка дозволяє отримати диплом поглибленого вивчення (DEA). Це навчання з дослідницької роботи. Після одержання диплома поглибленого вивчення упродовж одного року можна підготувати наукову працю.

Розвиток системи фізичної культури у Франції

Аналіз історії розвитку фізичного виховання і спорту у Франції необхідно розпочати з часів правління Луї XIV, який акцентував увагу на мистецтві фехтування та підкреслював граційність і вишуканість гри в теніс. Крах елітної культури настав після Французької революції, внаслідок якої владу отримав Наполеон. Від того часу провідним гаслом французької системи тіловиховання стало: «Кожен француз народжується солдатом». Так, у 1817 році до Франції був запрошений Амороз із метою створення гімназії, яка б поєднала кращі німецькі та скандинавські надбання освіти. Гімназія була збудована в Жуєнвілі і функціонувала понад століття як центр військової та спортивної підготовки. До 1845 року в Жуєнвілі працював Кліас, який заклав підвалини підготовки інструкторів з фізичної підготовки.

До 1887 року вагоме значення в підготовці військового складу та інструкторів мала військово-прикладна фізична підготовка, пізніше Демені ввів, так звані, «терапевтичні вправи» і, зрештою 1906 року Геберт, який сповідував філософію Руссо, упровадив свій «натуральний метод». Слід зазначити, що в ці роки фізичне виховання у Франції ототожнювали лише з гімнастикою («la Gym»), а спорт передбачав заняття спортивними іграми. В останні роки XIX століття за підтримки П'єра де Кубертена спорт став популярним і серед середнього класу. Витоками зародження професійного спорту у Франції можна вважати проведення напівпрофесійних велоперегонів між Руаном та Парижем, які з часом переросли в Тур-де Франс.

Значний вплив на сучасний стан фізичного виховання і спорту мала поразка Франції у Другій світовій війні, а також невдалий виступ французів на Олімпійських іграх 1952 року, що зумовило сплеск патріотизму у країні. Тодішній уряд, який очолював Шарль де Голь, ухвалив рішення щодо поліпшення організаційної та фінансової сторони спорту як чинника, навколо якого можуть згуртуватися націоналісти Франції. У результаті був розроблений чотирирічний план і виділено 46,5 мільйонів фунтів, які значно покращили стан фізичного виховання і спорту в країні. Окрім цього, уряд визначив пріоритетні види спорту, які отримали більше капіталовкладень. Такими видами спорту у 1958 році були велоспорт, футбол, регбі та теніс. Ця політична й економічна підтримка відчувається і сьогодні у світовому статусі Франції у цих видах спорту.

Важливим заходом щодо поліпшення фінансування спорту загалом стало впровадження у 1985 році спортивної лотереї, кошти з якої, а це близько 3 млрд франків, розподілялися щорічно між спортивними федераціями і клубами.

Зазначимо, що на розвиток фізичної культури у Франції значний вплив завжди мали органи місцевого самоврядування, так звані комуни. Так, відомий французький економіст В. Андрефф підкреслює, що дія місцевих

органів влади в галузі фізичного виховання і спорту проводиться у трьох основних напрямках:

1) будівництво й модернізація спортивних споруд з урахуванням потреб населення;

2) організація різних видів фізичної активності та спорту для всіх груп населення;

3) фінансування.

Спортивні бюджети муніципалітетів міст значно відрізняються і залежать не тільки від спортивних традицій, наявності професійних та аматорських команд, спортивних споруд, а й від ставлення керівництва муніципалітету до спорту. Переважно 5% з бюджету місцева влада витрачає на потреби спорту.

Окрім прямих фінансових дотацій, держава надає місцевим спортивним організаціям і спортивним спорудам непряму допомогу у вигляді звільнення від податків під час проведення різноманітних заходів, надання їм права на безкоштовне встановлення кафе та реклами на стадіонах, а також можливість отримувати різні позики.

У 1995 р. Національний центр з територіального громадського функціонування провів анкетування членів близько 400 французьких комун з населенням понад 5000 жителів. Згідно з даними цього опитування, більшість комун віддає перевагу розвитку спорту для всіх, забезпеченню належного фізичного виховання в навчальних закладах (школах, коледжах, університетах), а також превентивним заходам.

Таким чином, практично кожний громадянин має доступ до спортивних занять. Кожна комуна має власний спортивний зал, у якому клуби й асоціації організують заняття з різноманітних видів спорту.

Особливості шкільного фізичного виховання у школах Франції

Вагому роль у розвитку фізичного виховання і спорту в країні належить шкільному фізичному вихованню. В основі сучасної шкільної

системи фізичного виховання лежить навчальна програма та офіційні розпорядження, прийняті ще далекого 1969 року, які визначають кількість щотижневих годин фізичної культури в початковій та середній школі.

Заняття з фізичного виховання у дошкільнят (вік 3–6 років) і дітей МШВ (6–10/11 років) проводяться під керівництвом вихователя або вчителя початкової школи. На практиці це означає, що якщо вчитель займається спортом, то він і дітей залучає до занять з фізичної культури, а якщо він віддає перевагу «інтелектуальним» справам, то й учні мають низьку фізичну активні.

Уперше заняття з фізичного виховання почали проводити викладачі-спеціалісти в коледжі, тобто з 6-го по 3-й класи (у французькій системі зворотний порядок), і далі – в ліцеї з 2-го і по «терміналь» (клас підготовки до іспитів на бакалавра).

У коледжі навантаження викладача фізичного виховання становить 5 щотижневих годин у 6 і 5 класах та 3 години у – 4 і 3 класах.

Упродовж минулого століття і дотепер французька система фізичного виховання значну увагу приділяє позаурочним формам занять. Так, для учнів початкових класів Франції з 1987 року функціонують дві основні позаурочні програми занять фізичними вправами, мета яких залучити учнів систематично займатися фізичними вправами. Тривалий час участь учителів у програмах була лише на волонтерських засадах. Програми проводилися переважно під керівництвом асоціації спорту в школі та університеті (Association du Sport Scolaire et Universitaire).

Перша програма передбачала добровільні заняття спортом учнів у післяобідній час щосереди, друга «tiers-temps» – у суботу зранку різними видами рухової активності. На початку функціонування зазначених програм близько 25% учнів брали участь у спортивній діяльності щосереди, й 30% – в рамках програми «tiers-temps». Проте після того, як участь у реалізації програми «tiers-temps» для вчителів початкових класів стала обов'язковою, тобто функції організації і проведення перейшли до Національного

об'єднання шкільних видів спорту (Union National du Sport Scolaire (UNSS)) змінилося співвідношення залучення дітей до програми. У 2000 році активними учасниками програми «tiers-temps» стали близько 50% дітей.

Така централізована політика надала можливість дітям без винятку усіх шкіл брати активну участь у заняттях спортом і забезпечила можливість пірамідної підготовки талановитої молоді

Більшість видів спорту, якими можуть займатися учні молодшої школи, підтримує незалежна асоціація «Спортивне об'єднання початкових шкіл» (Union Sportive de l'Enseignement Primaire, USEP), що є ліцензованою міністерством освіти. Представники цієї організації та спортивних федерацій з метою залучення учнів початкової школи до занять конкретним видом спорту і пошуку талановитої молоді проводять тренувальні заняття безпосередньо у школі. Таким чином, багато початкових шкіл Франції стають профільними з певних видів спорту.

Останніми роками у Франції значну увагу приділяють і позаурочним заняттям спортом дітей середнього і старшого шкільного віку. Окрім того, Міністерство національної освіти планує проведення реформи, згідно з якою близько сотні французьких ліцеїв післяобідній час зможуть використати для занять спортом, ураховуючи потреби школярів. Установлено, що хлопці зазвичай вибирають футбол, регбі чи гандбол, тобто ігри з м'ячем, дівчата – гімнастику, танці, кінний спорт. Найчастіше, окрім особистої зацікавленості учнів, вибір залежить від умов тієї місцевості, де проживає школяр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соколов А.С. Роль и участие местных органов власти Германии и Франции в развитии физического воспитания спорта:// Теория и практика физической культуры. 1999 г. №4. URL: <http://lib.sportedu.ru/press/ТРЕК/1999N4>. (Дата звернення: 20.01.2012).

2. Клод Жубер. Система физического воспитания школьников Франции: // URL: <http://phys.kspu.karelia.ru/file.php/id/f4480/name/Clauderus.doc> (Дата звернення: 25.03.2012).
3. Cook M. French culture since 1945. In: Greaves A.(Ed)./ Cook M. // Sport in France. – Logman, 1993. — p. 170-173
4. Hantrais L. Leisure and the family in contemporary France/ Hantrais L. // leisure Studies 1. Polytechnic of North London. – London, 1982. – P.16
5. Holt R. Sport and society in modern France / Holt R. — Macmillian: Basingtoke, 1981. – 201 p.
6. Physical Education and Study of Sport / [Davis B., Bull R., Roskoe J. Roskoe D.]. – London: Harcourt Health Sciences, 2002. – 640 p.
7. Smith P.The French experience. Bulletin of Physical Education 34(3). – P.212 – 217.